

Europski gospodarski
i socijalni odbor

MIŠLJENJE

Europski gospodarski i socijalni odbor

Otvaranje puta zapadnom Balkanu prema pristupanju EU-u

Otvaranje puta zapadnom Balkanu prema pristupanju EU-u
(razmatračko mišljenje)

REX/591

Izjavitelj: **Andrej ZORKO**

Suizjavitelj: **Ionuț SIBIAN**

www.eesc.europa.eu

HR

Savjetnik/ica:	Simonida KACARSKA (savjetnica izvjestitelja)
Odluka Plenarne skupštine:	19/3/2024
Zahtjev za savjetovanje:	14/3/2024, dopis mađarskog predsjedništva Vijeća EU-a
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za vanjske odnose
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	17/7/2024
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	18/9/2024
Plenarno zasjedanje br.:	590
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	165/3/3

1. Zaključci i preporuke

- 1.1 EGSO ponavlja da je olakšavanje integracije u Europsku uniju zemalja zapadnog Balkana, koje imaju najdulji status zemalja kandidatkinja za pristupanje, strateški prioritet EU-a i poziva na vjerodostojan pristupni proces koji se temelji na zaslugama i kojim bi se EU ojačao i u političkom i u socioekonomskom smislu. EGSO čvrsto vjeruje da je postupan i predvidljiv pristup stjecanju sve većih koristi tijekom procesa pristupanja EU-u, koji se temelji na zaslugama, najbolji način za nastavak proširenja Unije.
- 1.2 Vjerodostojan pristupni proces iziskuje davanje svrsishodne uloge organiziranom civilnom društvu, što je EGSO izravno podržao u okviru svoje inicijative „članovi iz zemalja kandidatkinja”¹. Kao prvo tijelo EU-a koje je predstavnike i predstavnice zemalja kandidatkinja uključilo u svoj svakodnevni rad, EGSO poziva druga tijela i institucije EU-a da novu metodologiju za pristupanje iskoriste na najbolji mogući način i da u svoj rad uključe predstavnike i predstavnice iz zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja.
- 1.3 EGSO pozdravlja usvajanje Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan kao sredstva za pružanje konkretne potpore socioekonomskom razvoju na zapadnom Balkanu. Isto tako pozdravlja čvrst pristup uvjetovanosti koji se u tom instrumentu primjenjuje i stavljanje naglasaka na ključne reforme u području demokracije, vladavine prava i ljudskih prava, uključujući prava manjina. Djelotvornost tog pristupa ovisi o metodičnosti, objektivnosti i transparentnosti ocjene Komisije. EGSO preporučuje Komisiji da izda jasne i transparentne smjernice o tome kako primjenjivati predloženi paket uvjeta.
- 1.4 Socioekonomski raskorak između partnera sa zapadnog Balkana i EU-a i dalje je izazov. Da bi došlo do konvergencije, svi partneri moraju ulagati veće napore u provedbu reformi kako bi se iskoristila trenutačna situacija povoljna za proširenje i pokazala vrijednost dodatnih financijskih ulaganja EU-a u razvoj regije.²
- 1.5 EGSO traži od Komisije da podupire zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje u provedbi procjene prednosti i nedostataka rane tržišne integracije, kako je predviđeno Instrumentom za reforme i rast za zapadni Balkan, kako bi se utvrdilo na koje zemlje ona negativno utječe i provele prilagođene mjere ublažavanja. To će biti ključno za to da se u zemljama kandidatkinjama spriječi slabljenje podrške javnosti za članstvo u EU-u i olakša njihova neometana integracija u jedinstveno tržište EU-a, a da se pritom ne izgube iz vida potrebni socijalni i radni standardi, u skladu s europskim socijalnim modelom. Usto, Komisija bi trebala osigurati da se pri osmišljavanju tih mjera pravovremeno zatraži i na odgovarajući način razmotri doprinos socijalnih partnera i civilnog društva.³
- 1.6 U skladu s načelom partnerstva EU-a i socijalnim i gospodarskim ciljevima Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan, EGSO naglašava da programi reformi i pripadajući obvezujući sporazumi moraju sadržavati sažetak relevantnih mehanizama za sudjelovanje socijalnih partnera i organizacija civilnog društva, kao i postupka savjetovanja i odgovarajućih pokazatelja o tome

1 [Inicijativa „članovi iz zemalja kandidatkinja”](#).

2 Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C. C/2024/4065, 12.7.2024.](#)

3 Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C. C/2024/4065, 12.7.2024.](#)

kako je doprinos dionika uzet u obzir. Ponovno ističemo potrebu da odbori za praćenje prate provedbu tog instrumenta na temelju načela partnerstva.

- 1.7 EGSO ponovno ističe važnost regionalne suradnje i dobrosusjedskih odnosa tijekom cijelog procesa pristupanja EU-u i pozdravlja usmjerenost Instrumenta na razvoj zajedničkog regionalnog tržišta i njegov akcijski plan za razdoblje nakon 2024. godine.
- 1.8 EGSO pozdravlja cilj Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan da se ubrza zelena tranzicija, u skladu sa zelenim programom za zapadni Balkan iz 2020., koji obuhvaća sve gospodarske sektore, posebno energetiku, a uključuje i tranziciju prema dekarboniziranom, klimatski neutralnom i kružnom gospodarstvu otpornom na klimatske promjene. Očekuje se da će se Instrumentom potaknuti odnosno olakšati unutarnje reforme i poduprijeti razvoj nove infrastrukture ili modernizacija postojeće, što vodi k energetskej tranziciji i dekarbonizaciji. EGSO naglašava da treba imati u vidu i socijalnu dimenziju zelene tranzicije prema uključivom i pravednom gospodarstvu i društvu.
- 1.9 EGSO odlučno naglašava potrebu da sve strane, uključujući EU, vode socijalni dijalog koji se temelji na načelu partnerstva⁴ i da podupiru razvoj poticajnog okruženja za rad organizacija civilnog društva. Isto tako naglašava važnost sustavnog, svrsishodnog i pravodobnog uključivanja socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u pregovore o pristupanju EU-u te u tom kontekstu ističe važnu ulogu zajedničkih savjetodavnih odbora civilnog društva. EGSO poziva institucije EU-a i partnerskih zemalja sa zapadnog Balkana da pažljivo razmotre i provedu preporuke iz zajedničkih izvjava zajedničkih savjetodavnih odbora.
- 1.10 EGSO prepoznaje korist od praćenja i preporuka organizacija civilnog društva sa zapadnog Balkana u pogledu uloge EU-a u podupiranju poticajnijeg okruženja za razvoj civilnog društva.⁵ Osim toga, poziva Komisiju da se pozabavi očitim pokušajima suzbijanja prostora za građansko djelovanje i da ta pitanja istaknutije navodi u strategiji proširenja i izvješćima za pojedinačne zemlje.
- 1.11 EGSO poziva na jačanje programa EU-a i regionalnih struktura kako bi se doprlo do većeg broja mladih na zapadnom Balkanu i jačala kultura razmjene i suradnje tako što će im se pružiti mogućnosti za relevantno obrazovanje, stipendije, mobilnost, volonterski rad i kvalitetno zaposlenje.
- 1.12 EGSO ističe da je potpuno usklađivanje zapadnog Balkana sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU-a i dalje temelj odredbi EU-a o uvjetovanosti, kako je istaknuto u najnovijoj izvaji sa sastanka na vrhu EU-a i zapadnog Balkana iz 2023. godine.⁶
- 1.13 EGSO poziva Komisiju da ojača kapacitete svojih uprava, posebno Glavne uprave za susjedsku politiku i pregovore o proširenju (GU NEAR), radi upravljanja procesom pristupanja kako bi se

⁴ U skladu s tekstem i duhom članka 152. UFEU-a, u kojem se naglašava potreba za istodobnim poštovanjem autonomije i raznolikosti socijalnih partnera.

⁵ Mreža za razvoj civilnog društva Balkana: *14th analysis of the European Commission's annual reports assessing civil society development in the Western Balkans and Türkiye* (14. analiza godišnjih izvješća Europske komisije o ocjeni razvoja civilnog društva na zapadnom Balkanu i u Turskoj), prosinac 2023.

⁶ Sastanak na vrhu EU-a i zapadnog Balkana: *Izjava iz Bruxellesa*, 13. prosinca 2023.

doista uzeo u obzir veći broj zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u i politički prioritet proširenja.

- 1.14 EGSO ističe potrebu da EU zauzme proaktivan stav u rješavanju bilateralnih sporova između država članica EU-a i zemalja kandidatkinja. Ti sporovi često ometaju napredak i negativno utječu na proeuropske političke snage u zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama, što dovodi do stagnacije ili čak nazadovanja reformi usmjerenih na pridruživanje EU-u.
- 1.15 EGSO uviđa da se EU, da bi proširenje bilo uspješno, usporedno s pripremom kandidata za pristupanje, mora i sam reformirati i biti spreman uključiti veći broj država članica. Institucije EU-a moraju pružati pouzdane informacije o očekivanom učinku proširenja na građane, kako u EU-u tako i u zemljama kandidatkinjama.

2. Zapadni Balkan kao test vjerodostojnosti politike pristupanja EU-u

- 2.1 U svojoj komunikaciji iz ožujka 2024. o reformama prije proširenja Europska komisija navodi da se „[p]roširenjem [...] jača konkurentnost i potencijal rasta jedinstvenog tržišta tako što se stvaraju nove ekonomije razmjera i prilike za građane i poduzeća EU-a. Povećava se energetska sigurnost i promiču bolji standardi u području okoliša, zdravlja, socijalnih pitanja i zaštite potrošača te globalno djelovanje protiv klimatskih promjena. U osnovi, kvalitetno provedenim proširenjem promiče se i osnažuje demokracija, vladavina prava, stabilnost, vanjska i unutarnja sigurnost te poštovanje temeljnih prava na našem kontinentu.”⁷
- 2.2 Kao odgovor na rusku agresiju na Ukrajinu, EU je proširenju dao novi zamah. U prosincu 2023. Europsko vijeće postiglo je dogovor o otvaranju pristupnih pregovora s Moldavijom i Ukrajinom i u uvjetnoj dodjeli statusa zemlje kandidatkinje Gruziji, a u ožujku 2024. postiglo je dogovor o otvaranju pristupnih pregovora s Bosnom i Hercegovinom.
- 2.3 Zemlje zapadnog Balkana najdulje imaju status kandidatkinja za pristupanje EU-u s obzirom na to da im je Solunskim programom još 2003. otvorena perspektiva pristupanja. Unatoč maloj površini i malom broju stanovnika, ta se regija na svojem putu prema pristupanju EU-u suočava s brojnim izazovima, među kojima su i opće usporavanje procesa proširenja u EU-u i slab napredak u zemljama kandidatkinjama.
- 2.4 Razina gospodarske integracije te regije s EU-om već je vrlo visoka, prije svega zahvaljujući sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju.⁸ Studije su pokazale da bi financijsko opterećenje država članica EU-a radi proširenja na zemlje zapadnog Balkana iznosilo između 0,014 % i 0,026 % BND-a država članica, odnosno između 1,6 EUR i 10,8 EUR po stanovniku godišnje.⁹ S obzirom na tu procjenu, proširenje EU-a na tu regiju u interesu je EU-a jer bi se time u konačnici poboljšao geoekonomski položaj EU-a stvaranjem snažnijih veza i političkog angažmana u naporima za razvijanje otpornih europskih lanaca opskrbe.

⁷ Komunikacija o reformama i preispitivanjima politika prije proširenja, COM(2024) 146 final.

⁸ Vjerodostojna perspektiva proširenja i pojačana suradnja EU-a sa zapadnim Balkanom, COM(2018) 65 final.

⁹ Rant, V., Mrak, M. i Marinč, M (2020.), *The Western Balkans and the EU budget: the effects of enlargement* (Zapadni Balkan i proračun EU-a: učinci proširenja), *Southeast European and Black Sea Studies*, 431–453.

- 2.5 EGSO uviđa da se EU, da bi proširenje bilo uspješno, usporedno s pripremom kandidata za pristupanje, mora i sam reformirati i biti spreman uključiti veći broj država članica. Institucije EU-a moraju pružati pouzdane informacije o očekivanom učinku proširenja na građane, kako u EU-u tako i u zemljama kandidatkinjama. Nadalje, EGSO naglašava važnost jačanja demokratskih struktura u EU-u kao važnog uvjeta za daljnje procese proširenja.
- 2.6 Bilateralni sporovi između država članica i zemalja kandidatkinja sa zapadnog Balkana kao i oni između zemalja kandidatkinja znatno opterećuju proces pristupanja EU-u. EGSO naglašava potrebu da EU zauzme proaktivan stav u rješavanju bilateralnih sporova između država članica EU-a i zemalja kandidatkinja te traži od Vijeća da uzme u obzir stručne prijedloge za pojednostavljenje donošenja odluka u međukoracima procesa pristupanja EU-u. EGSO ponavlja prijedlog za uspostavu regionalnih suradničkih projekata kojima bi se poticali međuljudski odnosi, među ostalim putem kulturne diplomacije kao sredstva za izgradnju povjerenja u široj regiji jugoistočne Europe.¹⁰
- 2.7 S obzirom na poteškoće s kojima se države članice suočavaju u donošenju jednoglasnih odluka o proširenju, EGSO smatra da Vijeće treba ponovno razmotriti mogućnost uvođenja glasanja kvalificiranom većinom, barem za sve međufaze pristupnog procesa EU-u. To bi državama članicama dalo važnu političku ulogu, što se novom metodologijom za pristupanje i namjerava postići, no istovremeno bi ih i spriječilo da ometaju postupak dok je on u tijeku jer upravo to trenutačno narušava povjerenje u proširenje i transformacijsku snagu politike.¹¹

3. Zapadni Balkan u politici proširenja EU-a tijekom institucijskog ciklusa 2019. – 2024.

- 3.1 Prepoznavši potrebu za revitalizacijom procesa proširenja EU-a, EU je početkom 2020. usvojio revidiranu metodologiju za pristupanje kako bi proces postao dinamičniji i predvidljiviji i kako bi se poboljšali izgledi za integraciju. EGSO je pozdravio revidiranu metodologiju i složio se da je zapadni Balkan sastavni dio Europe i da integracija partnera sa zapadnog Balkana u EU predstavlja geostrateško ulaganje u mir, stabilnost, sigurnost i socioekonomski rast cijelog kontinenta.¹²
- 3.2 EU je u svibnju 2024. usvojio Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan – novi, sveobuhvatni instrument čiji je cilj poduprijeti usklađivanje partnera EU-a sa zapadnog Balkana s vrijednostima, pravom, propisima, standardima, politikama i praksama EU-a u svrhu njihova budućeg članstva u EU-u. Njime se predviđa njihova postupna integracija u jedinstveno tržište EU-a i socioekonomska konvergencija s EU-om.
- 3.3 EGSO u svojem nedavnom mišljenju pozdravlja obnovljenu predanost socioekonomskoj konvergenciji i temeljnim reformama navedenima u novom planu rasta i Instrumentu za reforme i rast za zapadni Balkan. EGSO čvrsto vjeruje da je postupan i predvidljiv pristup stjecanju sve većih koristi tijekom procesa pristupanja EU-u, koji se temelji na zaslugama, najbolji način za nastavak proširenja Unije. Imajući to u vidu, Europska komisija trebala bi korisnicima osigurati

¹⁰ Mišljenje EGSO-a „Kulturna diplomacija kao nositelj vanjskih odnosa EU-a – Nova partnerstva i uloga organizacija civilnog društva” (samoinicijativno mišljenje), [SL C 75, 28.2.2023., str. 122.](#)

¹¹ Mišljenje EGSO-a „Unapređenje pristupnog procesa – Vjerodostojna perspektiva EU-a za zapadni Balkan”, [SL C 220, 9.6.2021., str. 88.](#)

¹² Mišljenje EGSO-a „Doprinos civilnog društva zelenom programu i održivom razvoju zapadnog Balkana u okviru procesa pristupanja EU-u” (samoinicijativno mišljenje), [SL C 429, 11.12.2020., str. 114.](#)

pravovremenu tehničku pomoć u usklađivanju s pravnom stečevinom i njezinoj provedbi¹³, među ostalim i u idućem Instrumentu pretpristupne pomoći (IPA) IV.

- 3.4 Unatoč promjenjivoj razini entuzijazma i napretka u reformama, što uključuje i razdoblja stagnacije, EGSO naglašava potrebu za vjerodostojnim izgledima za članstvo u EU-u u okviru predvidljivog procesa pristupanja koji se temelji na zaslugama.¹⁴ Naime, kada je proces bio jasan i predvidljiv i kada ga je Europska komisija snažno podržavala, zapadni Balkan pokazao je da može ispuniti obveze i reforme (na primjer, postupak liberalizacije viznog režima).
- 3.5 Podsjećajući na Solunski program i izjave iz Sofije, Zagreba, Brda i Tirane, EGSO ponovno potvrđuje svoju potpunu i nedvosmislenu predanost perspektivi članstva zapadnog Balkana u Europskoj uniji i poziva na ubrzanje pristupnog procesa na temelju vjerodostojnih reformi partnera, pravedne i stroge uvjetovanosti i načela vlastitih zasluga, što je u našem zajedničkom interesu.¹⁵

4. Vjerodostojan i predvidljiv proces pristupanja s naglaskom na temeljnim pitanjima

- 4.1 EGSO uviđa da je kašnjenje u procesu pristupanja na zapadnom Balkanu tijekom posljednjeg desetljeća dovelo do razočaranja među građanima i gubitka povjerenja između EU-a i te regije na društvenoj i političkoj razini. Bez obzira na to i unatoč tome što se već više od dva desetljeća nalaze u čekaonici EU-a, građani i građanke zapadnog Balkana i dalje podupiru pristupanje EU-u. Obnova vjerodostojnosti procesa rješavanjem problema ključnih za stanovništvo, kao što je vladavina prava, od najveće je važnosti.
- 4.2 EGSO naglašava da je bitno prvo rješavati temeljna pitanja i poziva Komisiju na strogu i objektivnu ocjenu reformi kako bi se osigurala vjerodostojnost procesa proširenja.
- 4.3 EGSO poziva Komisiju da ojača kapacitete svojih uprava, posebno Glavne uprave NEAR, radi djelotvornog upravljanja procesom pristupanja s obzirom na povećan broj zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u i političku važnost proširenja. Adekvatni ljudski i ostali resursi ključni su za ispunjavanje tehničkih zahtjeva i osiguravanje vjerodostojnog, pravednog i strogog procesa pristupanja koji se temelji na reformama, uvjetovanosti i zaslugama. Jačanjem navedene glavne uprave i osnaživanjem njezina političkog vodstva ojačat će se predanost EU-a proširenju i djelotvorno podupirati sve zemlje proširenja.
- 4.4 EGSO poziva Komisiju da iskoristi instrumente koji su se upotrebljavali u prošlosti i koji su doprinijeli vjerodostojnosti procesa pristupanja EU-u, kao što su partnerstva za pristupanje u proširenjima 2004. i 2007., kao i zajednička stručna izvješća i planovi kako bi se olakšao postupak ocjenjivanja prema mjerilima, posebno u pogledu temeljnih pitanja.
- 4.5 EGSO poziva Komisiju da cijelu regiju uključi u mehanizam vladavine prava i traži od nje da podrži rad EGSO-ove *Ad hoc* skupine za temeljna prava i vladavinu prava, koja provodi „preglede stanja” u pogledu civilnog društva u zemljama kandidatkinjama, čime se nadopunjuju

¹³ Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C, C/2024/4065, 12.7.2024.](#)

¹⁴ Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C, C/2024/4065, 12.7.2024.](#)

¹⁵ Sastanak na vrhu EU-a i zapadnog Balkana: [Izjava iz Bruxellesa](#), 13. prosinca 2023.

izvješća Komisije o vladavini prava. EGSO prepoznaje važnost obavljenog praćenja i preporuka koje organizacije civilnog društva na zapadnom Balkanu izdaju u vezi s ispunjavanjem konkretnih zahtjeva u vezi s mjerilima za pristupanje EU-u.¹⁶

- 4.6 EGSO ponovno ističe potrebu za promicanjem temeljnih prava u okviru procesa pristupanja, među ostalim uključivanjem svih partnera sa zapadnog Balkana u rad Agencije EU-a za temeljna prava. Isto tako naglašava holistički pristup temeljnim pravima, kao i potrebu za potpunom provedbom konvencija Međunarodne organizacije rada.

5. Postupna integracija EU-a i zapadnog Balkana

- 5.1 EGSO podržava pojačanu socioekonomsku integraciju zapadnog Balkana s jedinstvenim tržištem EU-a putem Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan i naglašava potrebu za pružanjem pomoći vladama u svim reformama potrebnima za pristup elementima jedinstvenog tržišta koji su njemu navedeni. Potiče Komisiju da provede daljnju analizu i toj regiji ponudi nova područja postupne integracije koja iziskuju niske troškove prilagodbe, a građanima i poduzećima u regiji nude velike koristi već i tijekom pristupnog procesa.
- 5.2 EGSO naglašava činjenicu da tržišna integracija, iako donosi koristi, može dovesti i do rizika i gubitaka za gospodarstva i društva zemalja kandidatkinja i potencijalnih kandidatkinja. EGSO naglašava važnost socijalnog i civilnog dijaloga u utvrđivanju i ublažavanju tih rizika. Stoga je ključno vladama pomoći u provođenju analiza, identificiranju onih koji su zapostavljeni i, u suradnji sa socijalnim i poslovnim partnerima i organizacijama civilnog društva, brzoj provedbi prilagođenih mjera potpore kako bi se olakšale pripreme za tržišne pritiske koje podrazumijeva jedinstveno tržište.
- 5.3 EGSO poziva na razvoj odgovarajućih rješenja za potpunu integraciju zemalja zapadnog Balkana u tržišta rada država članica kako bi se izbjegli rizici od dampinga plaća i socijalnog dampinga. Nadalje, odlučno preporučuje Komisiji da u procesu pristupanja Direktivu o primjerenim minimalnim plaćama¹⁷ ističe kao okvir za stvaranje uvjeta za postupno povećanje korištenja kolektivnog pregovaranja.
- 5.4 EGSO pozdravlja prijedlog Komisije da se putem Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan poveća financijska pomoć zemljama kandidatkinjama. To je ključno za socioekonomski razvoj i osiguravanje političke predanosti reformama koje su tim zemljama potrebne na putu prema članstvu u EU-u. EGSO ističe važnost postupnog usklađivanja potpore zemljama kandidatkinjama s financijskim instrumentima država članica kako bi se omogućio neometan prijelaz na članstvo.
- 5.5 EGSO napominje da se u revidiranoj metodologiji za proširenje spominje mogućnost da zemlje kandidatkinje sudjeluju „u svojstvu promatrača na važnim sastancima Europske unije o pitanjima koja su za njih vrlo važna”.¹⁸ Međutim, u novom planu rasta spominje se samo „što veće

¹⁶ Think for Europe Network, *Effective benchmarking for concrete rule of law reforms in the Western Balkans* (Određivanje mjerila za konkretne reforme u području vladavine prava na zapadnom Balkanu), listopad 2019.

¹⁷ Direktiva (EU) 2022/2041 o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji, *SL L 275, 25.10.2022.*, str. 33.

¹⁸ Unapređenje pristupnog procesa – Vjerodostojna perspektiva EU-a za zapadni Balkan, *COM(2020) 57 final*.

sudjelovanje u stručnim skupinama pod vodstvom Komisije”, čime se izostavljaju drugi mogući oblici institucijskog sudjelovanja država kandidatkinja.

- 5.6 EGSO ponovno ističe važnost regionalne suradnje i dobrosusjedskih odnosa tijekom cijelog procesa pristupanja EU-u i pozdravlja usmjerenost prijedloga Komisije na razvoj zajedničkog regionalnog tržišta i njezin akcijski plan za razdoblje nakon 2024. godine. EGSO pozdravlja pristup Komisije prema kojem, ako neka zemlja ometa regionalnu suradnju, njezino djelovanje ne može blokirati njezine susjede, nego isključivo nju samu. Istodobno ističe nedostatak pojedinosti o provedbi tog pristupa u praksi, naročito u pogledu funkcioniranja zajedničkog regionalnog tržišta.
- 5.7 EGSO ističe da proces usvajanja Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan i nacionalnih programa reformi nisu omogućili dovoljno prostora za dijalog s organiziranim civilnim društvom na zapadnom Balkanu i njegov doprinos. EGSO ponavlja svoju preporuku da se u obzir uzmu najbolje prakse iz Mehanizma EU-a za oporavak i otpornost i s njime povezanog praćenja kako bi se u zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama sa zapadnog Balkana omogućio socijalni dijalog.¹⁹

6. Socioekonomska konvergencija s ciljem pristupanja EU-u

- 6.1 Brzina i opseg socioekonomske konvergencije između partnera sa zapadnog Balkana i EU-a nisu ispunili očekivanja, što koči napredak prema pristupanju. Bitno je intenzivno raditi na postizanju konvergencije radi povećanja kvalitete života građana, naročito s obzirom na rizik od smanjenja podrške javnosti na zapadnom Balkanu. Svi partneri moraju ulagati veće napore u pogledu reformi kako bi se iskoristila trenutačna situacija povoljna za proširenje i pokazala vrijednost dodatnih financijskih ulaganja EU-a u razvoj regije.²⁰
- 6.2 Iako je snažniji socioekonomski razvoj jedan od ključnih rezultata članstva u EU-u, od ključne je važnosti podržati ga i u pretpristupnom procesu kako bi se poboljšala kvaliteta života u zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU-u i poduprla transformacija njihovih ekonomskih i socijalnih politika, što podrazumijeva i prihvaćanje europskog socijalnog modela. U tom bi se kontekstu Komisija trebala usredotočiti i na ocjenjivanje porasta kvalitete života u tim zemljama s pomoću „pregleda socijalnih pokazatelja”.
- 6.3 Tranzicija prema demokratskom društvu ponekad dovodi do toga da su skupine poslodavaca i sindikati, pogotovo na regionalnoj razini, loše organizirani. EGSO smatra da je ključno socijalnim partnerima na zapadnom Balkanu pomoći u razvoju poticaja za snažnu zastupljenost organizacija poslodavaca i sindikata. Osim toga, bitno ih je potaknuti da sudjeluju u europskim organizacijama poslodavaca i radnika i da se oslanjaju na europsko stručno znanje, programe osposobljavanja i socijalne prakse.

¹⁹ [Zaključak](#) EGSO-ove konferencije na visokoj razini civilnog društva zapadnog Balkana, Ljubljana, 24. svibnja 2024.

²⁰ Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C, C/2024/4065, 12.7.2024.](#)

7. Zeleni program

- 7.1 EGSO je već naglasio da smatra da bi se zapadni Balkan trebao nastaviti usklađivati sa smjernicama, ciljevima i vrijednostima EU-a i da bi Europska unija trebala nastojati uključivati zapadni Balkan u svoje inicijative povezane sa zelenim programom.²¹ EGSO pozdravlja cilj Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan da se ubrza zelena tranzicija, u skladu sa zelenim programom za zapadni Balkan iz 2020., koji obuhvaća sve gospodarske sektore, posebno energetiku, a uključuje i tranziciju prema dekarboniziranom, klimatski neutralnom i kružnom gospodarstvu otpornom na klimatske promjene.
- 7.2 EGSO naglašava da treba imati u vidu i socijalnu dimenziju zelene tranzicije prema uključivom i pravednom gospodarstvu i društvu. Svi dijelovi organiziranog civilnog društva, socijalni partneri i druge organizacije imat će ključnu ulogu u promicanju održivog razvoja kao „aktivnog društvenog odabira”, odnosno odabira koji se prihvaća i podržava bez obzira na političke i društvene razlike, čime se podupire načelo da nitko ne smije biti zapostavljen.

8. Mladi kao okosnica procesa proširenja na zapadnom Balkanu²²

- 8.1 Zapadni Balkan postigao je znatan napredak u daljnjoj uspostavi i učvršćivanju okvira politike za mlade donošenjem odgovarajućih zakona, strategija i akcijskih planova. Međutim, potpuno funkcionalan sustav za mlade kojim se osigurava njihovo djelotvorno osnaživanje, angažiranost i sudjelovanje u donošenju odluka tek treba razviti. EGSO preporučuje da partneri sa zapadnog Balkana uspostave formalne mehanizme za sudjelovanje mladih u postupcima donošenja odluka (slično mehanizmu za ocjenu učinka EU-a iz perspektive mladih²³) i da se pobrinu za to da se glas mladih na zapadnom Balkanu čuje i uzima u obzir pri osmišljavanju politika.
- 8.2 Socijalna infrastruktura na zapadnom Balkanu ne podupire u dostatnoj mjeri sposobnost regije da se razvija i održava stabilnu bazu ljudskog kapitala, osobito u kontekstu njegova smanjenja zbog odljeva mozgova. Studije pokazuju da godišnji gubitak uzrokovan odlaskom mladih ljudi iz regije varira od 840 milijuna EUR do 2,46 milijardi EUR i podrazumijeva smanjenje potrošnje i blagostanja od oko 3 milijarde EUR godišnjeg rasta BDP-a.²⁴ EGSO poziva partnere sa zapadnog Balkana da osmisle poticaje za mlade stručnjake da ostanu u regiji, primjerice konkurentne plaće, mogućnosti za razvoj karijere i poboljšani radni uvjeti. Osim toga, trebali bi uspostaviti programe kojima bi se zajednicama iz dijaspore ukazivalo na mogućnosti u matičnim zemljama ne bi li se potaknuo povratak u te zemlje.
- 8.3 EGSO pozdravlja cilj Instrumenta za reforme i rast za zapadni Balkan za poticanje kvalitetnog obrazovanja, osposobljavanja, prekvalifikacije i usavršavanja na svim razinama, s posebnim naglaskom na mladima, uključujući rješavanje problema nezaposlenosti mladih, sprečavanje odljeva mozgova, potporu ranjivim zajednicama, podupiranje politika zapošljavanja (uključujući radnička prava, u skladu s europskim stupom socijalnih prava), kao i borbu protiv siromaštva.

21 Mišljenje EGSO-a „Doprinos civilnog društva zelenom programu i održivom razvoju zapadnog Balkana u okviru procesa pristupanja EU-u” (samoinicijativno mišljenje), [SL C 429, 11.12.2020., str. 114.](#)

22 Mišljenje EGSO-a „Politika za mlade na zapadnom Balkanu kao dio inovacijskog programa za zapadni Balkan” (samoinicijativno mišljenje), [SL C 443, 22.11.2022., str. 44.](#)

23 Mišljenje EGSO-a „Ocjena učinka EU-a iz perspektive mladih”, [SL C 486, 21.12.2022., str. 46.](#)

24 Zaklada Westminster Foundation for Democracy, *Cost of youth emigration in the Western Balkans* (Cijena iseljavanja mladih na zapadnom Balkanu), listopad 2019.

Unatoč tome, ponovno izražava razočaranje zbog nedostatka uključenosti socijalnih partnera i civilnog društva u razvoj Instrumenta.²⁵

- 8.4 EGSO preporučuje razvoj i provedbu sveobuhvatnih programa za zapošljavanje mladih kojima se omogućuje osposobljavanje na radnom mjestu, kao i naukovanje i stažiranje prilagođeno potrebama tržišta rada zapadnog Balkana. Ti bi programi trebali biti osmišljeni u suradnji s lokalnim poduzećima i obrazovnim ustanovama kako bi se zajamčilo da ispunjavaju potrebe tržišta.
- 8.5 EGSO naglašava potrebu za ulaganjem u reforme obrazovnog sustava kako bi se poboljšala kvaliteta i relevantnost obrazovanja. Tim bi reformama trebalo osigurati usklađenost kurikulumu s potrebama tržišta rada i stjecanje tehničkih i mekih vještina, kao i promicanje partnerstava između obrazovnih ustanova i privrede radi olakšavanja praktičnog osposobljavanja i zapošljavanja.

Bruxelles, 18. rujna 2024.

Predsjednik Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Oliver RÖPKE

25

Mišljenje EGSO-a „Novi plan rasta i Instrument za reforme i rast za zapadni Balkan”, [SL C, C/2024/4065, 12.7.2024.](#)